

Пригодій Алла Володимирівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
професійної освіти та безпеки життєдіяльності
Національного університету «Чернігівський
колегіум» імені Т.Г. Шевченка*

Закружний Олександр Олексійович,
*магістрант ННІ професійної освіти та технологій
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ Й ТЕХНІЧНОГО МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Проблема розвитку творчої активності й технічного мислення особистості є однією зі складних для дослідження як у філософії, так і в психології, педагогіці, дидактиці. Однак розгляд усіх можливих підходів до неї надзвичайно актуальний в теперішній час. Складність цієї проблеми обумовлена наявністю великої кількості різнопланових факторів, що визначають виникнення природи творчості й активності особистості. До таких факторів відносять природні задатки й індивідуальні особливості особистості, творчі здібності й прояв активності індивіда в процесі діяльності.

Особлива увага приділяється діяльнісно-практичній стороні творчості й вказується на необхідність активності суб'єкта у творчому процесі, тому багато дослідників застосовують термін «творча активність» особистості.

Насамперед, творча активність розуміється як активність людини в тому або іншому виді творчості: науковому, технічному, художньому й інших. Залежно від цього активність здобуває істотні ознаки й специфічні особливості творчості.

Істотною особливістю творчої діяльності є єдність об'єктивного й суб'єктивного, тобто вона припускає збагачення внутрішнього змісту суб'єкта

діяльності. У цьому змісті спрямованість особистості являє собою стійку систему мотивів, інтересів, переконань, смаків і т. д., у яких проявляють себе потреби людини [3].

Ступінь виразності творчої спрямованості багато в чому залежить від особистісної активності та має психологічні критерії й показники творчості. Виділяються п'ять ознак творчості:

1. *Наявність інтелектуальної, творчої ініціативи*, яка виходить за рамки завдань і вимог безпосередньої діяльності, яка, на думку більшості вчених, відрізняє творчих людей від нетворчих.

2. *Широта асоціативного ряду, віддаленість асоціації*, тобто несподіванка використання предмету, додавання йому нового функціонального або переносного значення.

3. *Швидкість мислення*, визначається багатством і різноманітністю ідей, асоціацій, що виникають із приводу самого незначного стимулу.

4. *Гнучкість мислення*, здатність переходити досить швидко з однієї категорії в іншу, від одного способу розв'язання до іншого.

5. *Оригінальність мислення*, яка полягає в самостійності, незвичайності, дотепності розв'язку проблеми стосовно стимулу або традиційних способів розв'язання [4].

Творча активність проявляється в рамках учбово-пізнавальної діяльності при вивченні конкретного навчального предмету, а також у процесі виховання учнів. Розвиток творчих здібностей в учнів повною мірою співвідноситься з розвитком творчої активності учнів. У даному твердженні ми виходили з того, що педагогічна наука розкриває сутність творчої активності з позицій процесуально-дієвого підходу в навчанні. Тобто творча зміна учнем навколишнього світу знаходить відбитки внутрішнього середовища самої особистості, її свідомості, мислення, потреб, мотивів.

У цьому контексті творча активність виступає як властивість особистості, у якій проявляється індивідуальність учня, і завжди зв'язана зі схильностями, інтересами й неодмінно визначається потребами того, кого навчають, у тому або іншому виді діяльності.

Під розвитком технічного мислення й творчою активністю розуміються якість майбутніх фахівців в процесі створення суб'єктивно нового продукту (будь то елемент різьблення або цілий виріб), у який учень вклав свої знання, застосував засвоєні на заняттях уміння й навички в новій для нього ситуації, виявив емоційне відношення (мотиви, інтерес) до продукту діяльності [2].

Ефективність процесу розвитку технічного мислення й творчої активності залежить від рівнів активності:

- *репродуктивно-повторювальна* активність, за допомогою якої досвід діяльності накопичується через досвід іншого;
- *пошуково-виконавча* активність являє собою високий рівень діяльності, оскільки має місце більший ступінь самостійності (потрібно зрозуміти завдання й самому відшукати засоби його розв'язання);
- *творча активність* є вищим рівнем діяльності, оскільки саме завдання може ставитися учнем та обираються нові шляхи його виконання [1].

Кожний рівень активності учнів проявляється в процесі діяльності, яка відповідає конкретним цілям даного етапу процесу навчання майбутніх фахівців.

Говорячи про етапи учбово-пізнавальної діяльності, дослідники відзначають, що встановлена ієрархічна послідовність рівнів активності, тобто не можна забезпечити більш високий рівень, не сформувавши попередньо більш низький, у послідовному порядку. Перехід від діяльності на першому рівні до іншого, від іншого до третього й т. д. визначається результатами, отриманими на попередньому рівні, тобто ефективністю його реалізації. Однак, усі ці рівні не виключають один одного, а представляють одне ціле, тому що в репродуктивній діяльності отримуються творчі елементи, а творча діяльність неодмінно включає відтворення. Отже, для формування творчої активності учнів необхідно, щоб кожний учень, засвоїв попередні рівні, що мають різну кількість творчих елементів діяльності.

Для визначення рівнів розвитку творчого технічного мислення учнів в процесі практичної діяльності можна виділити наступні компоненти:

- *мотиваційний*, який відбиває емоційне відношення, інтерес і пізнавальну потребу у творчості, забезпечує «включення» учня в процес активного навчання;
- *змістовний* компонент визначає теоретичні знання учня, їх усвідомленість і дієвість застосування в новій ситуації;
- *операційний* виражається в уміннях застосовувати теоретичні знання на практиці та їх перенесення у нові умови діяльності;
- *оціночний* компонент являє собою критерії оцінки результатів продукту творчої діяльності [5].

Методичний аспект проблеми розвитку творчого технічного мислення пов'язаний з пошуком засобів впливу на кожний із зазначених компонентів, які виділені умовно, оскільки в реальному процесі навчання вони всі взаємопов'язані, хоча й мають свою специфіку. Так, у процесі формування мотиву майбутньої діяльності викладач використовує різні засоби активізації (методичні прийоми, технічні засоби, фронтальні бесіди й т. д.) і в той же час опирається на наявні в учнів знання, уміння й навички практичної діяльності.

Одним з діючих засобів активізації навчання є самостійна робота, що вимагає різного характеру діяльності:

- *самостійні роботи по зразку (інструкції)*, рівень самостійності й пізнавальної активності яких не виходить за рамки відтворюючої діяльності;
- *реконструктивно-варіативні самостійні роботи*, що протікають на рівні перетворення наявного досвіду діяльності й потребують від учнів деякого пошуку виконання завдання;
- *творчі самостійні роботи (проекти)*, що припускають повну самостійність у відтворенні принципово нових для учнів знань, цінностей матеріальної й духовної культури.

Розкривши сутність активізації творчого технічного мислення учнів у процесі навчання, можна визначити основні принципи його розвитку:

- *принцип цілеспрямованості*, який полягає в конкретизації цілей кожного завдання самостійної роботи й створенні ситуацій інтересу до діяльності шляхом вивчення технічної творчості;

- *принцип доступності* виражається в складанні й застосуванні завдань, що вимагає від учнів практичної діяльності різного характеру (від репродуктивного до творчого) і використанні технологічних карт виконання завдань (на етапі розвитку творчого технічного мислення);
- *принцип індивідуалізації* припускає застосування різних форм організації роботи над завданням і виражається в колективній, груповій і індивідуальній діяльності;
- *принцип діагностичності результатів* самостійної роботи учнів визначає параметр «рівень технічного мислення» і дає можливість порівнювати результат діяльності учнів з поставленою метою та завданнями.

Таким чином, з вищесказаного можна зробити висновок, що реалізація виділених принципів розвитку технічного мислення учнів в умовах безперервної професійної освіти забезпечується при взаємодії викладача й учня через творчу активність.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Наукове видання. К.: Либідь, 2003. 280 с.
2. Коберник О.М., Ящук С.М. Творческая активность как индикатор эффективности организации проектно-технологической деятельности. *Технологическое образование школьников: состояние, проблемы, перспективы: Матер, міжнар. наук.-прак. конф. - Брянск, 2002. С. 84-85.*
3. Рибалка В.Р. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посіб. К. : ІЗМН, 1996. 236 с.
4. Уфимцева С. Розвиток творчої особистості дитини в умовах навчально-виховного комплексу. *Неперерв. проф. освіта: теорія і практика. 2006. № 3-4. С. 104-107.*
5. Ящук С. Розвиток творчого потенціалу учнів у процесі проектнотехнологічної діяльності учнів. *Рідна школа. 2004. № 1. С. 9-12.*